

2.5.4. Predmet Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije

(Predstavka br. 67259/14)

PRESUDA

STRAZBUR

9. februar 2017. godine

PRAVOSNAŽNO

09.05.2017. godine

Ova presuda je postala pravosnažna na osnovu člana 44 stav 2 Konvencije. Može biti redaktorski izmijenjena.

U predmetu Selmani i ostali protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije,

Evropski sud za ljudska prava (Prvo odjeljenje), zasijedajući u vijeću u sastavu:

Ledi Bianku, *predsjednik*
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Kristina Pardalos,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Robert Spano,
Armen Harutyunyan,
Pauliine Koskelo, *sudije*,
i Abel Campos, *sekretar Odjeljenja*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost od 10. januara 2017. godine, donosi sljedeću presudu, koja je usvojena tog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut na osnovu predstavke (br. 67259/14) protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, koju je Sudu na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Konvencija”) podnijelo šest makedonskih državljana, gđin Naser Selmani, gđin Toni Angelovski, gđa Biljana Dameska, gđa Frosina Fakova, gđa Snežana Lupevska i gđa Nataša Stojanovska („podnosioci predstavke”), 3. oktobra 2014.godine. Svi podnosioci predstavke žive u Skoplju.
2. Podnosiocima predstavke je zastupao gđin F. Medarski, advokat iz Skoplja. Makedonsku vladu („Vlada”) zastupao je njihov zastupnik gđin K. Bogdanov.
3. Podnosioci predstavke su se žalili na osnovu člana 6 Konvencije zbog neodržavanja usmene rasprave pred Ustavnim sudom i, prema članu 10, zbog njihovog prisilnog udaljenja iz galerije Sobraanja, odakle su izvještavali o sjednici Sobraanja od 24. decembra 2012. godine.

4. Predstavka je dostavljena Vladi 9. septembra 2015. godine.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Događaji u Narodnoj skupštini 24. decembra 2012. godine

5. Podnosioci predstavke su bili akreditovani novinari koji su bili ovlašćeni da izvještavaju iz Narodne skupštine. Skupštinska procedura o Zakonu o budžetu za 2013. godinu održana je 4. decembra 2012. godine. Podnosioci predstavke, zajedno sa drugim novinarima, izvještavali su sa skupštinske galerije, koja se nalazila iznad plenarne sale („sala”), gdje su zasijedali poslanici. Rasprava o usvajanju državnog budžeta privukla je značajnu javnu i medijsku pažnju, zbog sukoba između poslanika opozicije i poslanika vladajuće stranke u vezi sa time da li je zakonski postupak ispoštovan ili ne. Tokom postupka, opozicioni poslanici su pristupili predsjedniku Sobrańja („predsjednik”) i počeli da stvaraju buku, između ostalog, udaranjem rukom po njegovom stolu. Ubrzo nakon toga, u salu je ušlo obezbjeđenje Sobrańja. Izvukli su predsjednika Sobrańja iz sale i počeli nasilno da udaljavaju opozicione poslanike. Istovremeno, drugi službenici obezbjeđenja (četiri službenika, prema Vladi) ušli su u galeriju i počeli da udaljavaju podnosiocima predstavke i druge novinare. Vlada je navela da su službenici obezbjeđenja obavijestili osobe u galeriji da iz bezbjednosnih razloga moraju da odu. Podnosioci predstavke su negirali da su im objašnjeni razlozi za njihovo udaljavanje. Iako su neki novinari postupili po tim naredbama, podnosioci predstavke su odbili da odu, jer je situacija u sali eskalirala i smatrali su da javnost ima pravo da bude obaviještena o onome što se događa. Međutim, službenici obezbjeđenja su prisilno udaljili podnosiocima predstavki iz galerije.

6. Vlada je tvrdila da je, prema službenom zapisniku (čija kopija nije dostavljena), tom prilikom prvi podnosilac predstavke silom skinuo identifikacioni bedž jednog službenika obezbjeđenja i da mu je nanio povrede po grudima i nogama. Podnosioci predstavke su negirali da su povrijedili bilo kojeg službenika i tvrdili su da nije sačinjen nikakav službeni dokument o identitetu dotičnog službenika, vrsti i težini povrede ili navodnom napadaču. Vlada je dalje tvrdila da je podnosiocima predstavke bilo dozvoljeno da prate događaje u skupštinskoj sali putem prenosa uživo u pres sali Sobrańja i susjednoj sali. Podnosioci predstavke su osporili da je bilo prenosa uživo tokom izbacivanja opozicionih poslanika, s obzirom da su kamere navodno bile okrenute prema zidovima.

7. Istovremeno, dvije suprotstavljene grupe okupile su se ispred zgrade Sobrańja. Prema navodima Vlade, u tim protestima je povrijedeno nekoliko osoba. Nijesu dostavljene dodatne informacije.

B. Naknadni događaji

1. Javna reakcija predsjednika Sobrańja

8. U pismu od 26. decembra 2012. godine, upućenom sredstvima javnog informisanja, predsjednik Sobrańja je između ostalog naveo:

„Imajući u vidu najave (*најави*) da opozicija neće dozvoliti usvajanje Zakona o budžetu i da će doći do protesta i incidenata, zatražio sam, u skladu sa članom 43 Zakona o Sobrańju, da služba obezbjeđenja Sobrańja osigura pravilan rad prilikom zasijedanja. Želio bih da naglasim da služba obezbjeđenja Sobrańja organizuje i sprovodi neophodne mjere koje treba preduzeti ... imajući u vidu činjenicu da je galerija dio plenarne sale, služba obezbjeđenja Sobrańja je ocijenila (*донело оцѣнка*) da galerija treba da se isprazni kako bi se izbjegao veći incident.

Kao predsjednik, žalim što je preduzeta takva mjera u odnosu na novinare ... „

2. Zaključci Odjeljenja za kontrolu i profesionalne standarde („OKPS”) Ministarstva unutrašnjih poslova

9. Udruženje novinara (koje je zastupao njegov predsjednik, prvi podnosilac predstavke) poslalo je 26. decembra 2012. godine dopis OKPS-u tvrdeći da je prisilno udaljavanje novinara prekršilo njihova prava iz člana 10 Konvencije. U pismu, novinari su tražili da se pokrene postupak protiv onih koji su odgovorni za odobravanje i izvršenje njihovog udaljavanja iz galerije.

10. U dopisu od 6. januara 2013. godine, OKPS je obavijestilo podnosiocima predstavke da je grupa poslanika opkolila predsjednika Sobrańja tokom incidenta 24. decembra 2012. godine i pokušala da se fizički suoči sa njim. Takođe su ga vrijeđali i prijetili mu, a istovremeno su oštetili tehničku opremu. Zbog bezbjednosnog rizika, predsjednik Sobrańja je premješten na sigurno mjesto. Međutim, nered u sali se nastavio. U ovim okolnostima, predsjednik je zatražio, u skladu sa članom 43 Zakona o Sobrańju („Zakon”, vidjeti stav 17 u daljem tekstu), da služba obezbjeđenja Sobrańja uspostavi red kako bi se rasprava mogla nastaviti. Od novinara je traženo da napuste galeriju dok se ponovo ne uspostavi red. U dopisu se dalje navodi:

„U galeriji je bio poslanik koji je učestvovao u neredu u sali i druge osobe koje su mogle ometati novinare u obavljanju njihovih zadataka.

U međuvremenu, postojale su informacije da bi protesti [ispred zgrade Sobrańja] mogli da eskaliraju i da bi policijski kordoni mogli da budu nasilno razbijeni. Sve to je ugrozilo bezbjednost u Sobrańju. Iz tih razloga, novinari su zamoljeni da napuste galeriju i da nastave da prate događaje iz pres sobe, u namjenskom dijelu. Većina novinara shvatila je ozbiljnost situacije i udovoljila tom zahtjevu. Manja grupa ljudi u galeriji, uključujući [podnosiocima predstavke], suprotstavila se službenicima obezbjeđenja, ignorisala njihova naređenja i opirala se aktivno i pasivno. Kao rezultat toga, službenik [obezbjeđenja] je zadobio povredu noge.”

11. OKPS je zaključilo da primijenjena ovlašćenja organa za sprovođenje zakona nijesu prešla granicu prihvatljivog i da nije korišćena prekomjerna sila.

3. Zaključci ad hoc istražne komisije

12. Predsjednik države je 14. juna 2013. godine uspostavio ad hoc istražnu komisiju o događajima u Narodnoj skupštini od 24. decembra 2012. godine. Bila je sastavljena od pet domaćih članova, od kojih su dvojica bili poslanici. Dalje je uključivala dva nedomaća posmatrača koje je imenovala Evropska unija. Komisija je 26. avgusta 2013. godine sačinila izvještaj, čiji relevantni dio glasi:

„V - Pravne kvalifikacije

...

5. Nepostojanje odgovarajućih smjernica za rješavanje takvih situacija, uključujući nepostojanje strategije za postupanje sa sredstvima javnog informisanja u kriznoj situaciji, dovelo je do udaljavanja novinara iz galerije Sobrańja, čime su povrijeđena njihova prava na slobodu javnog informisanja (*слобода на јавно информирање*) i javnost rada Sobrańja. Sobrańje treba da bude naročito pažljivo i otvoreno u pogledu slobode štampe da izvještava i da primijenjuje najbolje evropske prakse u ovoj stvari ... „

C. Postupak pred Ustavnim sudom

13. Podnosioci predstavke su podnijeli ustavnu žalbu Ustavnom sudu u kojoj su tvrdili da je došlo do povrede njihovih prava iz člana 10 Konvencije. Oni su tvrdili da su rasprava u Sobrańju i povezani događaji u vezi sa usvajanjem državnog budžeta bili od posebnog javnog interesa. Intervencija obezbjeđenja Sobrańja i udaljavanje podnosilaca predstavke iz galerije nijesu bili ni „zakoniti”, ni „neophodni u demokratskom društvu”. U pogledu zakonitosti preduzetih mjera, podnosioci predstavke su tvrdili da se član 43 Zakona ne može tumačiti tako da dozvoljava nasilno udaljavanje novinara iz galerije od strane obezbjeđenja Sobrańja. U svakom slučaju, ta odredba nije bila dovoljno

predvidiva. Što se tiče nužnosti mjera, oni su tvrdili da su u kritičnom momentu bili u galeriji i da nijesu imali kontakta sa predsjednikom ili poslanicima. Prema tome, oni nijesu doprinijeli i nijesu mogli da doprinesu neredu u sali. Štaviše, oni su osporili argumente OKPS-a da su u galeriji bile neovlašćene osobe i da su protesti ispred zgrade Sobraanja opravdali njihovo prisilno udaljavanje (vidjeti stav 10 u tekstu iznad). Pozvali su sud da održi javnu raspravu (*јавна расправа*) u skladu sa članom 55 Poslovnika Ustavnog suda (vidjeti stav 24 u daljem tekstu) i da utvrdi povredu člana 16 Ustava (vidjeti stav 16 u daljem tekstu) i člana 10 Konvencije.

14. Na raspravi održanoj 16. aprila 2014. godine u odsustvu stranaka, Ustavni Sud je odbacio žalbu podnosioca predstavke. Relevantni djelovi odluke glase:

„Na osnovu dokaza podnesenih uz ustavnu žalbu i odgovora Sobraanja Republike Makedonije, Sud je utvrdio sljedeće činjenice:

...

Postojao je povećani interes javnosti i sredstava javnog informisanja za (skupštinsku proceduru), s obzirom na važnost državnog budžeta i činjenicu da su prije procedure, odnosno u novembru i decembru, vođene duge, intenzivne i ponekada napete diskusije između poslanika opozicije i vladajuće stranke o nacrtu budžeta ...

24. decembra 2012. godine ... prije nego što je počela plenarna rasprava u Sobraanju, došlo je do nereda od strane grupe poslanika koji su počeli da uništavaju tehnička sredstva u sali. Oni su spriječili pristup govornici, okružili predsjednika Sobraanja, spriječavajući ga da obavlja svoje dužnosti, dok su ga istovremeno vrijeđali i prijetili mu.

Zbog bezbjednosnog rizika, bezbjednosno osoblje je izvuklo predsjednika Sobraanja iz sale. Nered u sali se nastavio.

Na osnovu člana 43 Zakona o Sobraanju, predsjednik je naložio policijskim službenicima zaduženim za bezbjednost u Sobraanju da povrate red u sali i omoguće da rasprava počne na uredan način. Bezbjednosno osoblje je smatralo da je potrebno isprazniti galeriju, kako bi se obezbijedila sigurnost osoba u galeriji i sali.

Svi oni koji su bili u galeriji, uključujući [podnosioc predstavke], zamoljeni su da odu iz bezbjednosnih razloga i prate događaje iz pres centra.

Većina novinara ispoštovala je to uputstvo. Manja grupa ljudi, uključujući [podnosioc predstavke], suprotstavila se službenicima obezbjeđenja, ignorisala njihova naređenja i opirala se aktivno i pasivno. Kao rezultat toga, službenik [obezbjeđenja] je zadobio povredu noge.

[Podnosioci predstavke] i ostali novinari, nakon što su udaljeni iz galerije, ostali su u zgradi Sobraanja i mogli su da prate direktni prenos rasprave iz drugih prostorija [pres centra, u sali pored galerije].

Istovremeno, ispred zgrade Sobraanja, okupile su se dvije suprotstavljene grupe ljudi. Nekoliko osoba je povrijeđeno.

Plenarna rasprava u Sobraanju 24. decembra 2012. godine bila je javna i u cjelini je emitovana uživo na nacionalnoj televiziji i na internetskoj stranici Sobraanja. Kada je rasprava završena, video materijal je stavljen javnosti na raspolaganje na toj internetskoj stranici ...

...

Navedene odredbe Zakona o Sobraanju [vidjeti stav 17 u daljem tekstu] i Poslovnika Sobraanja [vidjeti stav 23 u daljem tekstu] ... predviđaju da je predsjednik odgovoran za održavanje reda u Sobraanju.

U slučaju nereda, on ili ona može da preduzme nekoliko mjera (upozorenje, oduzimanje riječi, isključenje poslanika sa sjednice). Odredbe o redu tokom skupštinske procedure odnose se na sve one koji učestvuju u sjednici.

Sud smatra da je udaljenje [podnosilaca predstavke] iz galerije predstavljalo miješanje u njihovu slobodu obavljanja profesionalnih dužnosti i informisanja javnosti o događajima koji su bili od velikog interesa za građane Republike Makedonije - događaji u Sobraanju vezani za usvajanje državnog budžeta za 2013. godinu, za koje je javnost imala značajni interes da ih isprati i da se o njima informiše.

...

Pravni osnov za osporenu mjeru bio je član 43 Zakona o Sobraanju, kojim je precizirano ko je odgovoran za održavanje reda u zgradi Sobraanja - posebna jedinica za obezbjeđenje - i koji daje ovlaštenje predsjedniku da odluči i preduzme mjere u slučaju narušavanja tog reda od strane poslanika i drugih spoljnih lica koja učestvuju u radu Sobraanja.

Što se tiče nužnosti mjere ... ona se mora ispitati imajući u vidu konkretne okolnosti predmeta, to jest, događaje koji su se dogodili u zgradi Sobraanja, odnosno u sali, kao i nered izvan zgrade Sobraanja. Mora se uzeti u obzir napeta atmosfera u sali, koja je spriječila redovni i normalni početak procedure. S tim u vezi, treba napomenuti ... da je veća grupa poslanika napala predsjednika, koji je odmah udaljen iz sale od strane službenika obezbjeđenja. Bilo je nekoliko incidenata, uključujući i oštećenje namještaja, što je kulminiralo bacanjem predmeta u salu - nekih u pravcu galerije. U takvim okolnostima, služba obezbjeđenja Sobraanja je smatrala da, u cilju zaštite novinara u galeriji, njih treba premjestiti na sigurnije mjesto gdje ne bi bili u opasnosti. Takvu procjenu ne treba smatrati suprotstavljenom sa pravom novinara da prisustvuju skupštinskim procedurama i izvještavaju o događajima kojima su prisustvovali. Zapravo, novinari su - većina istog dana - podnijeli i objavili svoje izvještaje u večernjim izdanjima svojih novina, što podrazumijeva da nije bilo kršenja njihove slobode izražavanja.

Radnje službenika obezbjeđenja predstavljaju standardnu praksu za ove i slične situacije u slučaju ugrožavanja, tj. zaštite predstavnika sredstava javnog informisanja prilikom izvještavanja sa mjesta kriza, demonstracija i drugih potencijalno opasnih događaja ...

Činjenica da su novinari bili prisutni unutar i izvan zgrade Sobraanja od jutra 24. decembra 2012. godine i da su izvještali o događajima koji su se dešavali, potvrđuje da je, uprkos indikacijama i očekivanjima da će rasprava o usvajanju budžeta biti napeta, njima bio omogućen pristup zgradi Sobraanja i galeriji kako bi obavili svoju dužnost i informisali javnost o raspravi. Prema tome, nije postojala unaprijed smišljena ideja da se novinarima onemogućí izvještavanje o raspravi. Nakon što su napustili galeriju, [podnosiocima predstavki] i drugim predstavnicima sredstava javnog informisanja bilo je dozvoljeno da ostanu u pres centru Sobraanja ... odakle su mogli da prate prenos uživo na internetskoj stranici Sobraanja i na namjenskom TV kanalu.

... Fizičko udaljavanje novinara iz galerije zbog konkretne eskalacije haosa i nereda imalo je za cilj da se isti zaštite i osigura red u sali, a ne da se ograniči njihova sloboda izražavanja ili da budu spriječeni u obavljanju njihove dužnosti da informišu javnost.”

15. U izdvojenom mišljenju, sudija N.G.D. Ustavnog suda je, između ostalog, naveo:

„... Moje izdvojeno mišljenje uglavnom se odnosi na nemogućnost objektivnog odlučivanja o predmetu ... Smatram da pisane informacije, činjenice i dokazi koji su bili na raspolaganju sudu nijesu bili dovoljni ...

Odluka [Ustavnog suda] sadrži kontradiktorne razloge s obzirom na to da ... utvrđuje da je udaljavanje novinara predstavljalo miješanje u njihovo pravo da vrše svoju dužnost i da obavještavaju javnost o

događaju od neospornog javnog interesa, ali smatra da je takva intervencija bila opravdana ... bez postojanja čvrste činjenične osnove u prilog tom zaključku.

...

Mislim da je od presudnog značaja da Ustavni sud razjasni i objasni razumnost procjene situacije i razlog za udaljšavanje novinara iz galerije ...

Da bi utvrdili činjenice i procijenili potrebu za [njihovim] udaljšavanjem ... bilo je neophodno da se utvrdi razlog koji je naveo službenike obezbjeđenja da ih udalje, uprkos neospornoj činjenici da su svi incidenti i neredi u sali Sobraanja bili fizički i jasno izolovani i daleko od [galerije]. Apsurdno je da je [takvo udaljšavanje] izvršeno „zbog sigurnosti novinara”, kada je jasno da su oni bili na svojim mjestima i da su bili potpuno pasivni; nijesu uopšte učestvovali u događajima, već su samo posmatrali ... Činjenica je da novinari nijesu doprinijeli konfliktnoj situaciji u bilo kojem pogledu [nije osporena od strane Sobraanja]; oni nijesu ometali red u zgradi Sobraanja; nijesu bili u direktnom kontaktu ni sa predsjednikom ni sa poslanicima, niti sa događajima izvan zgrade Sobraanja ... Osim toga, jasno je da se i sami novinari nijesu osjećali ugroženim; zato nijesu tražili ni očekivali nikakvu zaštitu.”

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav iz 1991. godine

16. Relevantne odredbe Ustava, u relevantnom dijelu, glase:

OSNOVNE SLOBODE I PRAVA ČOVJEKA I GRAĐANINA

1. Građanske i političke slobode i prava

...

Član 16

„Jamči se sloboda uvjerenja, savjesti, misli i javnog izražavanja misli.

Jamči se sloboda govora, javnog nastupa, javnog informisanja i slobodnog osnivanja institucija za informisanje javnosti.

Jamči se slobodan pristup informacijama, sloboda primanja i objavljivanja informacija.

Jamči se pravo na odgovor u sredstvima javnog informisanja.

Jamči se pravo na ispravku u sredstvima javnog informisanja.

Jamči se pravo na zaštitu izvora informacija u sredstvima javnog informisanja.

Cenzura je zabranjena ...”

Član 110 stav 3

„Ustavni sud Republike Makedonije ...

(3) štiti slobode i prava čovjeka i građanina u pogledu slobode uvjerenja, savjesti, misli i javnog izražavanja misli, političkog udruživanja i djelovanja i zabrane diskriminacije građana na osnovu pola, rase, vjerske, nacionalne, socijalne i političke pripadnosti ...”

B. Zakon o Sobranju (Službeni list br.104/2009)

17. Član 43 Zakona o Sobranju, u relevantnom dijelu, glasi:

„XIII. Održavanje reda u Sobranju

(1) Održavanje reda u zgradi Sobranja i u prostorijama u kojima Sobranje radi osigurava posebna služba. Osobe iz posebne službe za održavanje reda u zgradi Sobranja na istaknutom mjestu na odjeći nose oznake Sobranja Republike Makedonije.

(2) Ovlašćena službena lica organa državne uprave ne mogu, bez odobrenja predsjednika Sobranja, imati pristup prostorijama iz stava 1 ovog člana, niti preduzimati mjere protiv poslanika, zaposlenih u službi i protiv drugih građana.

(3) Nošenje oružja u zgradi Sobranja nije dozvoljeno, osim osoba ovlašćenih za održavanje reda u zgradi Sobranja.

(4) O odgovornosti za narušavanje reda u Sobranju od strane poslanika i spoljnih lica koja učestvuju u radu Sobranja odlučuje i utvrđuje mjere predsjednik Sobranja nakon prethodnih konsultacija sa potpredsjednicima i predsjedavajućima klubova poslanika ...”

C. Zakon o obligacionim odnosima iz 2001. godine

18. Članom 142 Zakona o obligacionim odnosima utvrđena su opšta pravila o materijalnoj i nematerijalnoj šteti. Član 189 predviđa pravo na naknadu nematerijalne štete u slučaju kršenja ljudskih prava i sloboda.

D. Zakon o upravnim sporovima

19. Prema članu 56 Zakona o upravnim sporovima, svako ko tvrdi da je državni službenik preduzeo radnju kojom se krše njegova ili njena ljudska prava i slobode, može da traži zaštitu u skladu sa postupkom utvrđenim u tom zakonu, osim ako takvu zaštitu ne pruža druga sudska instanca.

20. Član 58 stav (1) predviđa da se zahtjev za zaštitu ljudskih prava i sloboda u skladu sa Zakonom može podnijeti dok je sporna radnja u toku (*додека трае дејствието*).

21. Prema članu 62, ako je tužba osnovana, Upravni sud će spriječiti dalje vršenje radnje (*ќе го забрани натамошното вршење на дејствието*). Takođe će odrediti koje se druge mjere moraju preduzeti kako bi se povratila zakonitost.

22. Protiv odluke Upravnog suda može se podnijeti žalba Vrhovnom sudu (član 63).

E. Poslovnik Sobranja (Službeni list br. 91/2008, 119/2010 i 23/2013)

23. Relevantne odredbe Poslovnika Sobranja glase:

Član 91 stav 1

„Predsjednik Sobranja je odgovoran za održavanje reda na sjednici.”

Član 93

„Predsjednik Sobranja udaljava poslanika sa sjednice, kada uprkos opomeni, odnosno oduzimanju riječi krši red na sjednici ili koristi izraze kojima se narušava dostojanstvo Sobranja.

Poslanik koji je udaljen sa sjednice odmah napušta salu u kojoj se održava sjednica.

Ako predsjednik Sobranja ne može da održi red na sjednici, on će odrediti kratak prekid sjednice.”

Član 94

„Odredbe za održavanje reda na sjednici Sobraanja odnose se na sve učesnike sjednice.”

Član 225

„Sobraanje osigurava informisanje javnosti o radu Sobraanja ...”

Član 227

„Predstavnicima sredstava javnog informisanja, u skladu sa propisima o unutrašnjem redu Sobraanja, mogu prisustvovati sjednicama Sobraanja i sjednicama radnih tijela radi informisanja javnosti o njenom radu.”

Član 228

„Predstavnicima sredstava javnog informisanja stavljaju se na raspolaganje (*им се стављаат на располагање*) akti koje razmatra i usvaja Sobraanje, informativni i dokumentacioni materijali o pitanjima o kojima se raspravlja u Sobraanju i radnim tijelima, ... osim ako Sobraanje odnosno, radno tijelo ne odluči da se odvojeno pitanje razmatra bez prisustva predstavnika sredstava javnog informisanja.”

Član 229

„Način ostvarivanja prava, dužnosti i odgovornosti predstavnika sredstava javnog informisanja u Sobraanju uređuje se aktom koji donosi predsjednik Sobraanja.”

F. Poslovník Ustavnog suda

24. Relevantne odredbe Poslovníka Ustavnog suda glase:

Član 55

„Za zaštitu sloboda i prava Ustavni sud, po pravilu, odlučuje na osnovu javne rasprave.

Na javnu raspravu se pozivaju učesnici u postupku i ombudsman, a po potrebi, mogu se pozvati i druga lica, organi ili organizacije.

Javna rasprava može da se održi i ako jedan od učesnika u postupku ili Ombudsman ne prisustvuju, ako su uredno pozvani.”

Član 82

„Odlukom kojom Ustavni sud odlučuje o zaštiti sloboda i prava iz člana 110 alineja 3 Ustava, Ustavni sud će odrediti način otklanjanja posljedica primjene pojedinačnog akta ili radnje kojima su ta prava i slobode povrijeđeni.”

Član 84 stav 1

„Javnost u radu Ustavnog suda osigurava se ... prisustvom učesnika u postupku, drugih lica, organa i organizacija i predstavnika sredstava javnog informisanja ...”

PRAVO

I. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6 STAV 1 KONVENCIJE

25. Podnosioci predstavke su se žalili na osnovu člana 6 stav 1 Konvencije da nije bilo usmene rasprave u postupku pred Ustavnim sudom. Ova odredba, u relevantnom dijelu, glasi:

„Prilikom utvrđivanja njihovih građanskih prava i obaveza ... svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu ... pred ... Sudom ...”

A. Prihvatljivost

1. Primjenjivost člana 6 stav 1 Konvencije

26. Vlada je navela da „nema primjedbi u pogledu primjenjivosti člana 6 stav 1 Konvencije u odnosu na postupak pred Ustavnim sudom.”

27. Bez obzira na to što Vlada nema nikakav prigovor po ovom pitanju, Sud smatra da je potrebno riješiti pitanje primjenjivosti člana 6 Konvencije, jer se odnosi na njegovu stvarnu nadležnost. Sud napominje da član 16 stav 3 Ustava garantuje slobodu primanja i objavljivanja informacija (vidjeti stav 16 u tekstu iznad). Sloboda štampe da izvještava o skupštinskim procedurama dodatno je precizirana u Poslovniku Sobraanja (vidjeti stav 23 u tekstu iznad). Navedeno je dovoljno da Sud utvrdi da domaće pravo priznaje pravo akreditovanih novinara da izvještavaju iz Sobraanja. Izvještavanje sa galerije Sobraanja bilo je neophodno za podnosioc predstavlki kao akreditovane novinare da bi obavljali svoju profesiju i informisali javnost o radu Sobraanja. Čini se da je Ustavni sud, koji je odlučio o ustavnoj žalbi podnosilaca predstavke, imao isti pristup. U takvim okolnostima, Sud smatra da je pravo na izvještavanje sa galerije Sobraanja, koje spada u slobodu izražavanja podnosilaca predstavke, „građansko pravo” u smislu člana 6 stav 1 Konvencije (vidjeti slično *Shapovalov protiv Ukrajine*, br. 45835/05, stav 49, 31. jula 2012. godine; *RTBF protiv Belgije*, br. 50084/06, stav 65, ESLJP 2011 (izvodi); i *Kenedi protiv Mađarske*, br. 31475/05, stav 33, 26. maj 2009. godine).

2. Nepostojanje značajno nepovoljnog položaja

28. Vlada je tvrdila da podnosioci predstavke nijesu pretrpjeli značajno nepovoljni položaj zbog toga što Ustavni sud nije održao usmenu i javnu raspravu. Usmena rasprava ne bi doprinijela utvrđivanju novih ili drugačijih činjenica. Relevantne činjenice koje se tiču udaljavanja podnosilaca predstavke iz galerije Sobraanja bile su nesporne između stranaka i mogle su se utvrditi na osnovu pisanih dokaza podnesenih u prilog ustavnoj žalbi podnosilaca predstavke.

29. Podnosioci predstavke su osporili prigovor Vlade.

30. Sud smatra da ovaj prigovor predstavlja samu suštinu žalbe po ovom osnovu. Stoga bi se na prikladniji način ispitao u fazi ispitivanja merituma.

3. Zaključak

31. Sud konstatuje da nije utvrđen nijedan drugi osnov za proglašenje žalbe po tom osnovu neprihvatljivom. Dalje utvrđuje da nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 tačka (a) Konvencije. Stoga se mora proglasiti prihvatljivom.

B. Meritum

1. Podnesci stranaka

(a) Podnosioci predstavke

32. Podnosioci predstavke su tvrdili da u ovom predmetu Ustavni sud nije bio pozvan da odlučuje samo o pravnim pitanjima. Bilo je nekoliko spornih činjeničnih pitanja, koja su zahtijevala održavanje usmene i javne rasprave u prisustvu podnosilaca predstavki i njihovih zastupnika. Ova pitanja su se ticala načina na koji su podnosioci predstavke bili udaljeni iz galerije Sobraanja, odnosno da li su im objašnjeni razlozi za njihovo udaljavanje, ko je odobrio radnje službenika obezbjeđenja, stepen primijenjene sile prema njima i da li je neki službenik obezbjeđenja povrijeđen tokom incidenta. Druga sporna činjenična pitanja odnosila su se na (ne)mogućnost podnosilaca predstavke da prate incident u sali Sobraanja i bezbjednosni rizik koji je zahtijevao, kako je to utvrdio Ustavni sud, njihovo udaljavanje. U ovom drugom kontekstu, oni su se pozvali na izdvojeno mišljenje sudije

N.G.D. Ustavnog suda, u kojem su istaknuti gore navedeni elementi (vidjeti stav 15 u tekstu iznad). Podnosioci predstavke su dalje tvrdili da je usmena i javna rasprava bila potrebna, ne samo u svrhu utvrđivanja relevantnih činjenica, već i zbog „izuzetnog javnog interesa” u pogledu predmeta. Održavanje javne rasprave bi doprinijelo povjerenju javnosti u izvršenje pravde.

(b) Vlada

33. Vlada se pozvala na posebni položaj Ustavnog suda i tvrdila da to nije ni redovni Sud, ni Sud koji je utvrdio činjenice u bilo kojem predmetu. Postupci u vezi s pojedinačnim ustavnim žalbama uglavnom su se odnosili na pravna pitanja, a ne na utvrđivanje činjenica, osim ako su se stranke sporile o njima.

34. Vlada je istakla da član 55 Poslovnika Ustavnog suda nije precizirao slučajeve u kojima je Sud bio dužan da održi javnu i usmenu raspravu (vidjeti stav 24 u tekstu iznad). Prema tome, bilo je u okviru diskrecionog prava suda da odluči da li je usmena rasprava bila neophodna za utvrđivanje spornih činjenica. Od 2001. godine, Ustavni sud je održao samo četiri usmene rasprave u postupcima po pojedinačnim ustavnim žalbama.

35. U ovom predmetu, Ustavni sud je svoju odluku zasnovao na pisanim podnescima i dokumentima koje su dostavili podnosioci predstavke i Sobranje, koje je smatrao dovoljnim za utvrđivanje relevantnih činjenica. Stranke nijesu sporile da su podnosioci predstavke udaljeni iz galerije. Glavno pitanje o kojem se odlučivalo bilo je pravne prirode, odnosno da li je takvo udaljavanje predstavljalo kršenje prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Prema tome, kako bi stranke samo ponovile ono što su već iznijele u svojim pisanim podnescima, održavanje rasprave u osporenom postupku ne bi doprinijelo njegovoj pravičnosti, niti imalo bilo kakvu korisnu svrhu. Umjesto toga, to bi produžilo postupak i prema tome, bilo bi u sukobu sa načelima ekonomičnosti i efikasnosti. Konačno, stranke nijesu bile spriječene da podnesu bilo kakve dokaze i iznesu svoje argumente.

2. Procjena Suda

36. Sud prvo napominje da su se i Vlada i podnosioci predstavke u svojim zapažanjima pozvali na predmetno pitanje u pogledu neodržavanja usmene i javne rasprave. Međutim, nije se tvrdilo da je opšta javnost isključena iz rasprave od 16. aprila 2014. godine, kada je Ustavni sud donio odluku o žalbi podnosioca predstavke. Sud će stoga nastaviti sa razmatranjem predmeta kao pitanja neodržane usmene rasprave, kako je saopšteno strankama (vidjeti *Mitkova protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, br. 48386/09, stav 55, 15. oktobar 2015. godine).

37. Sud naglašava da u postupku pred prvostepenim i sudom jedine instance, pravo na „javnu raspravu” podrazumijeva pravo na „usmenu raspravu” prema članu 6 stav 1, osim ako ne postoje izuzetne okolnosti koje opravdavaju neodržavanje takve rasprave (vidjeti *Göç protiv Turske* [VV], br. 36590/97, stav 47, ESLJP 2002V).

38. Sud primijećuje da član 55 Poslovnika Ustavnog suda (vidjeti stav 24 u tekstu iznad) predviđa da se, u pravilu, o pojedinačnoj ustavnoj žalbi izjavljenoj na osnovu člana 110 stav 3 Ustava odlučuje na javnoj raspravi u prisustvu stranaka (nasuprot *Juričić protiv Hrvatske*, br. 58222/09, st. 25 i 80, 26. jul 2011. godine). Vlada je tvrdila da je bilo diskreciono pravo tog suda da odluči da li da održi usmenu raspravu. Neodržavanje usmene rasprave u ovom predmetu bilo je opravdano posebnom ulogom Ustavnog suda i posebnom vrstom spornog postupka, koji je uključivao isključivo pravna pitanja. Nije uključivao nikakva činjenična pitanja koja su bila sporna između stranaka (vidjeti st. 33-35 u tekstu iznad).

39. Treba napomenuti da je predmet podnosioca predstavke razmatran samo pred Ustavnim sudom, koji je postupao kao Sud prve i jedine instance. Nijedan drugi sudski organ nije razmatrao

predmet prije Ustavnog suda (vidjeti, obratno, *Siegl protiv Austrije* (odl.), br. 36075/97, 8. februar 2000. godine; *Breierova i ostali protiv Češke Republike* (odl.), br. 57321/00, 8. oktobar 2002. godine; *Weh i Weh protiv Austrije* (odl.), br. 38544/97, 4. jul 2002. godine i *Novotka protiv Slovačke* (odl.), br. 74459/01, 8. novembar 2005. godine). Potpao je pod nadležnost tog suda i to je bilo jedino tijelo koje je odlučivalo o meritumu predmeta (vidjeti *Kugler protiv Austrije*, br. 65631/01, stav 50, 14 oktobar 2010. godine).

40. Predmet se odnosio na žalbu podnosioca predstavke da je njihovo prisilno udaljenje iz galerije Sobraanja povrijedilo njihovo pravo na slobodu izražavanja. Sud ne smatra da se ticao isključivo pravnih pitanja, kako je tvrdila Vlada. Naprotiv, zaključci Ustavnog suda u vezi sa neophodnošću i srazmjernošću osporene mjere oslonili su se na činjenična pitanja koja je taj sud morao da utvrdi. Iako udaljavanje podnosioca predstavke iz galerije Sobraanja samo po sebi nije bilo sporno između stranaka, odluka Ustavnog suda se zasnivala na činjenicama koje su podnosioci predstavke osporavali (vidjeti stav 32 u tekstu iznad) i koje su bile relevantne za ishod predmeta. Ova pitanja nijesu bila ni tehnička (vidjeti, obratno, *Siegl*, citirano ranije u tekstu) niti su bila čisto pravna (vidjeti, obratno, *Zippel protiv Njemačke* (odl.), br. 30470/96, 23. oktobar 1997. godine i *Juričić*, citirano ranije u tekstu, stav 91).

41. Stoga su podnosioci predstavke imali pravo na usmenu raspravu pred Ustavnim sudom. Pravda bi bila bolje izvršena u predmetu podnosioca predstavke tako što bi im se dalo pravo da predstave svoje lično iskustvo na raspravi pred Ustavnim sudom. Po mišljenju Suda, ovaj faktor je važniji od razmatranja o brzini i efikasnosti na koje se Vlada oslanjala u svojim podnescima. Međutim, nije održana usmena rasprava, iako su podnosioci predstavke izričito tražili takvu raspravu. Štaviše, Ustavni sud nije naveo nikakve razloge zbog kojih je smatrao da nije potrebna rasprava (vidjeti *Kugler*, citirano ranije u tekstu, stav 52).

42. S obzirom na gore navedena razmatranja, Sud odbacuje preliminarni prigovor Vlade i utvrđuje da nije bilo izuzetnih okolnosti koje bi mogle opravdati neodržavanje usmene rasprave.

43. Prema tome, došlo je do kršenja člana 6 stav 1 Konvencije zbog neodržavanja usmene rasprave u postupku pred Ustavnim sudom.

II. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 10 KONVENCIJE

44. Podnosioci predstavke su se žalili da je njihovo udaljavanje iz galerije Sobraanja povrijedilo njegova prava prema članu 10 Konvencije. Ova odredba, u relevantnom dijelu, glasi:

„1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i objavljivanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice...

2. S obzirom na to da ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi spriječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.”

A. Prihvatljivost

1. Status podnosioca predstavke kao „oštećenih”

(a) Podnesci stranaka

45. Vlada je tvrdila da je izjava ad hoc istražne komisije, čiji su članovi bili nezavisni od onih koji su učestvovali u incidentu 24. decembra 2002. godine, predstavljala adekvatno i dovoljno pravno sredstvo za podnosioc predstavlke (vidjeti stav 12 u tekstu iznad). U skladu s tim, oni su izgubili status „oštećenih” u odnosu na žalbe po ovom osnovu.

46. Podnosioci predstavlke su osporili argumente Vlade. Istražna komisija nije bila državni organ, već ad hoc komisija eksperata. Činjenica da je utvrdila kršenje njihovog prava na slobodu izražavanja nije se mogla smatrati priznanjem državnih organa. Štaviše, nacionalne vlasti nijesu preduzele nikakve mjere za ispravljanje navodnog kršenja.

(b) Procjena Suda

47. Kao što je Sud u više navrata utvrdio, odluka ili mjera povoljna za podnosioca predstavlke, u načelu nije dovoljna da ga liši statusa „oštećenog” u smislu člana 34 Konvencije, osim ako nacionalne vlasti nijesu priznale povredu Konvencije, ili izričito ili suštinski, a zatim pružile pravno zadovoljenje za povredu Konvencije. Što se tiče pravnog zadovoljenja koje je odgovarajuće i dovoljno da bi se ispravilo kršenje prava iz Konvencije na nacionalnom nivou, Sud je generalno smatrao da to zavisi od svih okolnosti predmeta, imajući u vidu, naročito, vrstu predmetnog kršenja Konvencije (vidjeti *Gafgen protiv Njemačke* [VV], br. 22978/05, st. 115 i 116, ESLJP 2010).

48. U ovom predmetu, Sud primijećuje da je nakon spornih događaja predsjednik države osnovao istražnu komisiju kao ad hoc tijelo sastavljeno od pet domaćih članova (od kojih su dvojica bili poslanici). Dva strana državljanina koje je imenovala EU učestvovala su u radu komisije u svojstvu posmatrača. Komisija je sačinila izvještaj o događajima od 24. decembra 2012. godine u kojem je, između ostalog, utvrdila da su „novinari udaljeni iz galerije Sobraňa, čime je povrijeđeno pravo na slobodu javnog informisanja ...” (vidjeti stav 12 u tekstu iznad). Čak i pod pretpostavkom da se ta izjava može smatrati priznanjem državnog organa, bilo izričitim ili suštinskim, o navodnom kršenju člana 10 Konvencije, Sud smatra da ona ne pruža pravno zadovoljenje kakvo je zahtijevano njegovom sudskom praksom (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Constantinescu protiv Rumunije*, br. 28871/95, stav 43, ESLJP 2000VIII).

49. U zaključku, Sud smatra da podnosioci predstavlke mogu tvrditi da su „oštećeni” u smislu člana 34 Konvencije.

2. Neiscrpljenje domaćih pravnih lijekova

(a) Podnesci stranaka

50. Vlada je tvrdila da podnosioci predstavlke nijesu iscrpili sva efikasna pravna sredstva. Konkretno, oni nijesu tražili naknadu po opštim pravilima o deliktu predviđenim Zakonom o obligacionim odnosima (vidjeti stav 18 u tekstu iznad). Osim toga, nijesu pokrenuli krivični postupak protiv neidentifikovanih počinitelaca. Na kraju, oni nijesu izjavili svoje žalbe Upravnom sudu u skladu sa Zakonom o upravnom sporu (vidjeti st. 19-22 u tekstu iznad).

51. Podnosioci predstavlke su osporili da su pravni lijekovi na koje upućuje Vlada efikasni u teoriji i praksi. Konkretno, zahtjev za naknadu ne bi imao nikakvih izgleda za uspjeh, s obzirom na nepostojanje prethodnog priznanja povrede njihovih prava po ovom osnovu. Štaviše, nije bilo primjera domaće sudske prakse u kojima su parnični sudovi dosudili naknadu štete zbog kršenja prava na slobodu izražavanja od strane državnih zvaničnika. Slična razmatranja primjenjuju se na krivično-pravni mehanizam pravnog zadovoljenja. Štaviše, Ustavni sud nije odbio ustavnu žalbu zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova. Na kraju, ako je bilo na raspolaganju više od jednog potencijalno efikasnog pravnog lijeka, podnosilac predstavlke je bio u obavezi da koristi samo jedan od njih.

(b) Procjena Suda

52. Relevantna načela Konvencije nedavno su ukratko prikazana u presudi Suda u predmetu *Vučković i ostali* (vidjeti *Vučković i ostali protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], br. 17153/11 i 29 drugih, st. 69-77, 25. marta 2014. godine).

53. U ovom predmetu, podnosioci predstavke su podnijeli ustavnu žalbu Ustavnom sudu, koji je nadležan prema članu 110 stav 3 Ustava (vidjeti stav 16 u tekstu iznad), da odlučuje u predmetima koji se odnose na slobodu vjerovanja, savjesti, misli i javnog izražavanja misli. Ustavni sud je razmatrao žalbu podnosilaca predstavke u meritumu i odbacio je iz gore navedenih razloga (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). U prethodnim predmetima protiv tužene države, Sud je prihvatio da ustavnu žalbu treba smatrati efikasnim pravnim lijekom u pogledu slobode izražavanja prema članu 10 Konvencije (vidjeti *Osmani i ostali protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*) (odl.), br. 50841/99, 11. oktobar 2001. godine i *Vraniškovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), br. 37973/05, 26. maj 2009. godine). Treba napomenuti da Vlada nije tvrdila da taj pravni lijek nije bio efikasan u okolnostima ovog predmeta. Međutim, tvrdila je da su podnosioci predstavke umjesto toga trebali da koriste gore navedene građanske, krivične i upravno-pravne lijekove.

54. Sud ponovo ističe da kada se koristi pravni lijek, nije potrebno koristiti drugi pravni lijek koji u suštini ima isti cilj (vidjeti *T.W. protiv Malte* [VV], br. 25644/94, stav 34, 29. april 1999. godine; *Moreira Barbosa protiv Portugala* (odl.), br. 65681/01, ESLJP 2004-V; *Jašar protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), br. 69908/01, 11. april 2006. godine; i *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (dec.), br. 41183/02, 15. novembar 2005. godine). Nije mu predstavljen nijedan argument koji bi ukazivao da bi pravni lijekovi na koje se pozvala Vlada dodali bilo kakve bitne elemente koji nijesu bili dostupni kroz primjenu ustavne žalbe prema članu 110 stav 3 Ustava. Štaviše, smatra da bi bilo neopravdano formalistički zahtijevati od podnosilaca predstavke da koriste pravni lijek koji ih čak ni Ustavni sud nije obavezao da koriste (vidjeti *D.H. i ostali protiv Češke Republike* [VV], br. 57325/00, st. 117 i 118, ESLJP 2007-IV).

55. Prema tome, ova žalba se ne može proglasiti neprihvatljivom zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova u smislu člana 35 Konvencije.

3. Zaključak

56. Sud utvrđuje da žalba podnosilaca predstavke na ovoj osnovi nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 tačka (a) Konvencije. Nije ustanovljen nijedan drugi osnov da se ista proglasi neprihvatljivom. Stoga se mora proglasiti prihvatljivom.

B. Meritum

1. Podnesci stranaka

(a) Podnosioci predstavke

57. Podnosioci predstavke su tvrdili da njihovo udaljavanje iz galerije Sobraanja nije bilo „u skladu sa zakonom”. S tim u vezi su naveli da Zakon o Sobraanju nije bio predvidiv. Konkretno, član 43 tog Zakona nije davao diskreciono pravo službenicima obezbjeđenja Sobraanja u pogledu mjera koje treba preduzeti za održavanje reda u Sobraanju, niti im je davao pravo da primjenjuju silu protiv novinara koji su odbili da napuste galeriju. Dalje su tvrdili da nije postojala „hitna društvena potreba” za njihovim udaljavanjem. Nijesu bili u opasnosti, niti su se osjećali ugroženim situacijom. Udaljeni su iz galerije, koja je bila fizički odvojena od sale u kojoj je došlo do nereda. S obzirom da nije bilo zahtjeva sa njihove strane, službenici obezbjeđenja nijesu imali pravo da ih udalje iz galerije i spriječe ih da izvještavaju o skupštinskoj proceduri. Takva mjera imala je odvrćajući uticaj na njihovu slobodu izražavanja.

(b) Vlada

58. Vlada je tvrdila da su poslanici imali duge i napete rasprave o Zakonu o budžetu za 2013. prije nego što se incident dogodio. Skupštinska procedura tokom koje je trebao da bude usvojen Zakon o budžetu bila je od značajnog javnog interesa. Ovlašćenim novinarima bilo je dozvoljeno da uđu u zgradu Sobraanja i izvještavaju o događajima prije i tokom kritičnog dana.

59. Što se tiče udaljavanja podnosilaca predstavke, Vlada je tvrdila da se ono mora posmatrati u kontekstu napete atmosfere u sali i nasilnih i nepredvidljivih protesta izvan zgrade Sobraanja. Iako je udaljavanje podnosilaca predstavke iz galerije predstavljalo miješanje u njihovu slobodu izražavanja, bilo je u skladu s Konvencijom. Mjera se zasnivala na članu 43 Zakona o Sobraanju, koji je davao ovlašćenje predsjedniku Sobraanja da naloži službenicima obezbjeđenja Sobraanja da ponovo uspostave red, kako bi se rasprava mogla nastaviti. Intervencija je imala za cilj osiguranje javne sigurnosti, sprječavanje daljih nereda, a naročito, zaštitu novinara. Ona nije sprovedena s ciljem da se spriječi njihovo izvještavanje o skupštinskoj proceduri. Bila je neophodna, s obzirom na tekući nered, koji je kulminirao bacanjem predmeta u salu i u pravcu galerije, kao dijela sale. Procjena bezbjednosnih rizika izvršena u okviru polja diskrecionog odlučivanja države zahtijevala je da se galerija isprazni, kako bi se izbjegla svaka prijetnja tjelesnom integritetu novinara. Podnosioci predstavke su odbili da postupe po naređenjima službenika obezbjeđenja da napuste galeriju. Njihovo udaljavanje je izvršeno kao krajnja mjera, nakon što su iscrpljene druge manje restriktivne mjere. Nepredvidiva i brza dešavanja zahtijevala su brzu reakciju službe obezbjeđenja Sobraanja. Bez obzira na to što podnosioci predstavke nijesu ni doprinijeli, ni učestvovali u incidentima u sali Sobraanja, vanredni i haotični događaji u vezi sa raspravom u Sobraanju zahtijevali su spornu intervenciju službe obezbjeđenja Sobraanja. Po mišljenju Vlade, činjenične osnove ovog predmeta bile su uporedive sa predmetom *Pentikainen protiv Finske* ([VV], br. 11882/10, ESLJP 2015), u kojem Sud nije utvrdio kršenje člana 10.

60. Uprkos njihovom udaljavanju iz galerije, podnosiocima predstavke bilo je dozvoljeno da ostanu u pres centru ili u sali pored sale Sobraanja, odakle su mogli da prate prenos uživo iz sale. Činjenica da su podnosioci predstavke premješteni u drugi dio zgrade Sobraanja nije imala nikakav odvratajući uticaj na njihovu dužnost da informišu javnost. Skupštinska procedura od 24. decembra 2002. godine u potpunosti je emitovana na namjenskom televizijskom kanalu i na internetskoj stranici Sobraanja. Nakon rasprave, video materijal je postavljen na tu internet stranicu. U zaključku, Vlada je navela da je Ustavni sud svoju odluku zasnovao na relevantnim i dovoljnim razlozima i da je postigao pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa o kojima je riječ.

2. Procjena Suda

(a) Postojanje miješanja

61. Stranke su saglasne, i Sud se slaže, da je udaljavanje podnosilaca predstavke iz galerije Sobraanja sa koje su izvještavali o skupštinskoj proceduri i naknadnim incidentima u sali predstavljalo „miješanje” u njihovo pravo na slobodu izražavanja u skladu sa članom 10 stav 1 Konvencije.

62. Sud mora da razmotri da li je takvo miješanje bilo „propisano zakonom”, težilo ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva, imajući u vidu član 10 stav 2 i bilo „neophodno u demokratskom društvu”.

(b) Da li je miješanje bilo propisano zakonom

63. Sud ponovo ističe da izraz „propisano zakonom” u članu 10 stav 2 ne samo da zahtijeva da osporena mjera treba da ima pravni osnov u domaćem pravu, već se takođe odnosi i na kvalitet predmetnog prava, koje treba da bude dostupno licu o kojem se radi i predvidljivo u pogledu njegovih dejstava (vidjeti, *Rotaru protiv Rumunije* [VV], br. 28341/95, stav 52, ESLJP 2000-V i *Maestri protiv Italije* [VV], br. 39748/98, stav 30, ESLJP 2004-I).

64. Prema tome, norma se ne može smatrati „zakonom” u smislu člana 10 stav 2, osim ako je formulirana dovoljno precizno da omogućiti građaninu da reguliše svoje ponašanje; on ili ona mora da bude u stanju - ako je potrebno, uz odgovarajući savjet – da predvidi, u mjeri u kojoj je to razumno u datim okolnostima, posljedice koje određena radnja može da ima. Te posljedice ne moraju biti predvidive s apsolutnom sigurnošću. Iako je sigurnost poželjna, ona može da vodi pretjeranoj rigidnosti, a zakon mora da drži korak sa promjenjivim okolnostima. Prema tome, mnogi zakoni su neizbježno formulirani upotrebom termina koji su, u većoj ili manjoj mjeri, neodređeni i čije tumačenje i primjena su pitanja prakse (vidjeti *Karácsony i ostali protiv Mađarske* [VV], br. 42461/13, stav 124, ESLJP 2016 (izvodi) i *Delfi AS protiv Estonije* [VV], br. 64569/09, stav 121, ESLJP 2015).

65. U ovom predmetu, treba napomenuti da je Ustavni sud u svojoj odluci od 16. aprila 2014. godine zauzeo stav da je udaljšavanje podnosilaca predstavke iz galerije Sobraanja bilo zasnovano na členu 43 Zakona o Sobraanju i čl. 91-94 Poslovnika Sobraanja (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). Prema tim odredbama, predsjednik je bio odgovoran za održavanje reda tokom skupštinskih procedura. Zaista, on je naložio posebnoj službi obezbjeđenja Sobraanja da preduzme mjere za ponovno uspostavljanje reda (vidjeti st. 8, 14, 17 i 23 u tekstu iznad). Ove odredbe su se odnosile na sve učesnike u proceduri, što je prema tumačenju Ustavnog suda, uključivalo novinare u galeriji.

66. Sud ponovo ističe da je prvenstveno na nacionalnim vlastima, naročito sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo (vidjeti, između ostalih pravnih izvora, *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], br. 38433/09, stav 140, ESLJP 2012; *Korbely protiv Mađarske* [VV], br. 9174/02, st. 72-73, ESLJP 2008 i *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV], br. 26083/94, stav 54, ESLJP 1999). Iako gore navedena pravila nijesu sadržavala izričite odredbe kojima se službenicima obezbjeđenja daje pravo da udalje akreditovane novinare iz galerije Sobraanja, nije nerazumno da je takvo ovlašćenje bilo svojstveno urednom funkcionisanju Sobraanja. Sud ne vidi nikakvu naznaku da su zaključci Ustavnog suda bili proizvoljni ili očigledno nerazumni. Shodno tome, ne smatra da podnosioci predstavke nijesu bili u stanju da predvide, u razumnoj mjeri, da bi intervencija obezbjeđenja mogla, pod određenim okolnostima, da utiče na mogućnost novinara da izvještavaju iz galerije.

67. Imajući to u vidu, Sud je uvjeren da su relevantne odredbe Zakona o Sobraanju i Poslovnika Sobraanja, koje su bile dostupne javnosti, ispunile traženi nivo preciznosti i predvidljivosti i da je, prema tome, miješanje bilo „propisano zakonom”.

(c) Da li je miješanje težilo legitimnom cilju

68. Vlada je tvrdila da je miješanje imalo za cilj da osigura javnu sigurnost, spriječi nered i zaštiti podnosiocce predstavke.

69. Sud je uvjeren da je miješanje težilo ciljevima osiguravanja javne sigurnosti i sprječavanja nereda.

70. Prema tome, ostaje da se utvrdi da li je miješanje koje je predmet pritužbe bilo „neophodno u demokratskom društvu”, što je centralno pitanje u ovom predmetu.

(d) „Neophodno u demokratskom društvu”

(i) Opšta načela

71. Opšta načela koja se odnose na nužnost miješanja u slobodu izražavanja ukratko su prikazana u predmetu *Delfi AS* (citirano ranije u tekstu, stav 131), kako slijedi:

„(i) Sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegov napredak i za samo-realizaciju svakog pojedinca. U skladu sa članom 10 stav 2, primjenjiva je ne samo na „informacije” ili „ideje” koje su prihvaćene ili se smatraju neškodljivim ili neutralnim, nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju. Takvi su zahtjevi pluralizma,

tolerancije i širokogrudosti, bez kojih nema „demokratskog društva”. Kao što je navedeno u članu 10, ova sloboda podliježe izuzecima, koji se ... međutim, moraju strogo tumačiti, a potreba za bilo kakvim ograničenjima mora se uvjerljivo utvrditi ...

(ii) Pridjev „neophodan”, u smislu člana 10 stav 2 podrazumijeva postojanje „hitne društvene potrebe”. Države ugovornice imaju određeno polje slobodne procjene u ocjeni da li takva potreba postoji, ali ta sloboda procjene ide ruku pod ruku s evropskim nadzorom koji obuhvata kako zakonodavstvo, tako i odluke u kojima je primijenjeno, čak i one koje je donio nezavisni Sud. Sud je stoga ovlašten da donese konačnu odluku o tome da li je „ograničenje” u skladu sa slobodom izražavanja koja je zaštićena članom 10.

(iii) Zadatak Suda, u vršenju njegove nadzorne nadležnosti, nije da zauzme mjesto nadležnih domaćih organa, nego da ispita prema članu 10 odluke koje su oni donijeli u skladu s njihovom slobodom procjene. To ne znači da je nadzor ograničen na utvrđivanje da li je tužena država razumno, s pažnjom i u dobroj vjeri izvršila svoju diskrecionu nadležnost; ono što Sud mora da uradi jeste da sagleda miješanje koje je predmet pritužbe imajući u vidu slučaj u cjelini i da utvrdi da li je ono bilo „srazmjerno legitimnom cilju koji se želio postići” i da li su razlozi koje su domaći organi naveli kako bi ga opravdali „relevantni i dovoljni”... Pri tome, Sud se mora uvjeriti da su domaći organi primijenili standarde koji su u skladu s načelima sadržanim u članu 10 i, isto tako, da su se oslonili na prihvatljivu ocjenu relevantnih činjenica ...”

72. Sud dalje naglašava suštinsku funkciju koju sredstva javnog informisanja ispunjavaju u demokratskom društvu. Iako ne smiju da prekorače određene granice, njihova dužnost je ipak da - na način koji je u skladu sa njihovim obavezama i odgovornostima - objavljuju informacije i ideje o svim stvarima od javnog interesa (vidjeti *Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške* [VV], br. 21980/93, stav 59, ESLJP 1999-III; *De Haes i Gijssels protiv Belgije*, 24. februar 1997. godine, stav 37, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1997I; i *Jersild protiv Danske*, 23. septembar 1994. godine, stav 31, Serija A br. 298). Ne samo da sredstva javnog informisanja imaju zadatak da objavljuju takve informacije i ideje, javnost takođe ima pravo da ih prima (vidjeti *The Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (br. 1), 26. april 1979. godine, stav 65, Serija A br. 30).

(ii) Primjena opštih načela na ovaj predmet

73. Sud primijećuje da se ovaj predmet odnosi na udaljavanje podnosilaca predstavke iz galerije Sobraanja, kao posebnog dijela za novinare ovlašćene za izvještavanje o radu Sobraanja. Incident se dogodio tokom rasprave u Sobraanju od 24. decembra 2012. godine o usvajanju Zakona o državnom budžetu za 2013. godinu. Ustavni sud je utvrdio da su poslanici pred predmetnu raspravu imali dugotrajne i napete rasprave. To je bila stvar od važnog javnog interesa koja je privukla značajnu medijsku pažnju. Istovremeno, dvije suprotstavljene grupe ljudi protestovale su ispred zgrade Sobraanja (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). Stranke su prihvatile zaključke Suda (vidjeti st. 13, 32, 58 i 59 u tekstu iznad).

74. Zategnuta atmosfera kulminirala je stvaranjem nereda u sali Sobraanja od strane grupe poslanika. Okružili su predsjednika, stvarali buku udaranjem rukama po njegovom stolu, onemogućili pristup govornici i počeli da uništavaju tehnička sredstva. U takvim okolnostima, predsjednik je naredio osoblju obezbjeđenja da preduzme mjere kako bi se ponovo uspostavio red i osiguralo pravilno funkcionisanje Sobraanja. U tom kontekstu, Sud ponovo ističe da parlamenti imaju pravo da reaguju kada poslanici narušavaju disciplinu, odnosno remete normalno funkcionisanje zakonodavnog tijela. To je zato što uredna rasprava u Skupštini u konačnici služi političkom i zakonodavnom procesu, interesima svih članova zakonodavnog tijela, omogućavajući im da ravnopravno učestvuju u skupštinskim procedurama i interesima društva u cjelini (vidjeti *Karácsony i ostali*, citirano ranije u tekstu, st. 139 i 141).

75. Sud smatra da su nered u sali Sobranja i način na koji su vlasti reagovale na isti bile stvari od legitimnog javnog interesa. Sredstva javnog informisanja su stoga imala zadatak da objave informacije o događaju, a javnost je imala pravo da dobije takve informacije. S tim u vezi, Sud se poziva na svoju sudsku praksu u vezi sa ključnom ulogom sredstava javnog informisanja u pružanju informacija o postupanju sa javnim demonstracijama i suzbijanju nereda od strane vlasti, što se takođe odnosi na okolnosti ovog predmeta. Ponovo ističe da nadzorna uloga sredstava javnog informisanja dobija naročiti značaj u takvim kontekstima, jer je njihovo prisustvo garancija da se vlasti mogu pozvati na odgovornost za svoje postupanje prema demonstrantima i široj javnosti kada se radi o policijskom obezbjeđivanju velikih skupova, uključujući metode kojima se kontrolišu ili razbijaju demonstranti ili čuva javni red. Svaki pokušaj udaljavanja novinara sa mjesta demonstracija mora stoga podlijegati strogoj kontroli (vidjeti *Pentikäinen*, citirano ranije u tekstu, st. 89 i 107). Ovo još više važi kada novinari ostvaruju svoje pravo da informišu javnost o postupanju izabranih predstavnika u skupštini i o načinu na koji vlasti postupaju sa neredom koji se desi tokom skupštinskih sjednica.

76. Prilikom ocjenjivanja da li je bilo neophodno udaljenje podnosilaca predstavke iz galerije od strane službe obezbjeđenja Sobranja, Sud će imati na umu da su oba interesa koji se ocjenjuju u ovom predmetu po vrsti javna, tj. interesi službe obezbjeđenja da održi red u Sobranju i osigura javnu sigurnost, i interesi javnosti da dobije informacije o pitanju od opšteg interesa. Razmotriće da li je osporeno miješanje, posmatrano u cjelini, podržano relevantnim i dovoljnim razlozima i da li je bilo srazmjerno legitimnim ciljevima kojima se težilo. Pri tome će obratiti pažnju na to da li je udaljavanje podnosilaca predstavke bilo zasnovano na razumnoj procjeni činjenica i da li su podnosioci predstavke mogli da izvještavaju o incidentu u Sobranju. Takođe će uzeti u obzir postupanje podnosilaca predstavke (vidjeti, *ibid*, citirano ranije u tekstu, st. 94 i 95).

77. Sud uzima u obzir sve okolnosti prije i tokom predmetne rasprave u Sobranju. S tim u vezi, upućuje na „najave” „protesta i incidenata” (vidjeti stav 8 u tekstu iznad), kao i „naznake i očekivanja da će rasprava o usvajanju državnog budžeta biti napeta” (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). Međutim, napominje da nijesu dostavljene nikakve informacije o tome da li su preduzete bilo kakve mjere i izvršene pripreme kao odgovor na te „najave”, „naznake i očekivanja”.

78. Što se tiče protesta izvan zgrade Sobranja, Ustavni sud je samo naveo da je tokom njih „povrijeđeno nekoliko osoba”. Nijesu date nikakve dodatne informacije o vrsti povreda ili okolnostima u kojima su pretrpljene. Sud primijećuje da je dopisom od 6. januara 2013. godine, OKPS obavijestio podnosiocce predstavke da su „postojale informacije da bi protesti [ispred zgrade Sobranja] mogli da eskaliraju i da bi policijski kordoni mogli da budu nasilno razbijeni. Sve to je ugrozilo bezbjednost u Sobranju” (vidjeti stav 10 u tekstu iznad). U nedostatku dodatnih informacija, Sud smatra da je teško donijeti bilo kakve zaključke o činjeničnom osnovu na kojem je ta ocjena donesena. Još važnije, primijećuje da Ustavni sud u svojoj odluci od 16. aprila 2014. godine nije ispratio tu naznaku. On nije ukazao na bilo kakvo činjenično pitanje u vezi s time da li bi, i u kojoj mjeri, protesti održani izvan zgrade Sobranja ugrozili sigurnost osoba unutar zgrade, uključujući podnosiocce predstavke. U svakom slučaju, Sud dužno uzima na znanje činjenicu da su podnosioci predstavke udaljeni iz galerije, a ne iz zgrade, uprkos navodnoj prijetnji „bezbjednosti u Sobranju” (vidjeti stav 10 u tekstu iznad).

79. Sud napominje da je događaje u sali Sobranja (vidjeti stav 74 u tekstu iznad) isprovocirala grupa poslanika. Tokom njihovog narušavanja discipline, podnosioci predstavke su se nalazili u galeriji iznad sale. Za razliku od OKPS-a, Ustavni sud nije donio bilo kakav činjenični zaključak da su neovlašćena lica bila prisutna u galeriji i da su „mogla ometati podnosiocce predstavke pri obavljanju njihovih zadataka” (vidjeti stav 10 u tekstu iznad). Čak i da su takva lica zaista bila prisutna u galeriji u kritičnom momentu, valja napomenuti da nije dato objašnjenje o tome zašto nijesu mogla biti udaljena bez negativnog uticaja na rad podnosilaca predstavke i ostalih novinara u galeriji.

80. Tokom nereda u sali, podnosioci predstavke su bili pasivni posmatrači koji su jednostavno obavljali svoj posao i pratili događaje. Vlada je priznala da oni nijesu ni doprinijeli, ni učestvovali u neredu u sali (vidjeti stav 59 u tekstu iznad). Prema tome, oni nijesu predstavljali nikakvu prijetnju po javnu sigurnost, red u sali ili na drugi način.

81. Nije sporno da su podnosioci predstavke odbili da napuste galeriju po naređenju službenika obezbjeđenja. Ustavni sud je dalje utvrdio da je tom prilikom mala grupa ljudi, uključujući i podnosioc predstavke, „aktivno i pasivno pružala otpor” i da je usljed toga službenik obezbjeđenja zadobio povredu noge (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). Taj zaključak se poklapao sa zaključcima OKPS-a (vidjeti stav 10 u tekstu iznad). Podnosioci predstavke su osporili te zaključke (vidjeti st. 6 i 13 u tekstu iznad). Sud primijećuje da ni OKPS, ni Ustavni sud nijesu donijeli bilo kakav činjenični zaključak da je službenik obezbjeđenja koji je učestvovao u spornoj operaciji pretrpio povredu na grudima, kako je tvrdila Vlada (vidjeti stav 6 u tekstu iznad). Štaviše, nije dostavljena nikakva informacija o vrsti povrede noge. Takođe se pokazalo da postupanje podnosilaca predstavke, kao što su utvrdile domaće vlasti, nije dovelo do bilo kakvog postupka u cilju utvrđivanja relevantnih okolnosti i pripisivanja bilo kakve krivice u tom pogledu. Ipak, Sud smatra da treba napomenuti da udaljavanje podnosilaca predstavke iz galerije nije bilo posljedica njihovog odbijanja da ispoštuju naredbe službe obezbjeđenja Sobrańja ili njihovog otpora, već rezultat procjene rizika koju je izvršila ta ista služba da je dalje prisustvo podnosilaca predstavke u galeriji predstavljalo prijetnju po njihove živote i tjelesni integritet. S tim u vezi, Ustavni sud je utvrdio da je „služba obezbjeđenja Sobrańja smatrala da bi se, radi zaštite integriteta i života novinara u galeriji, oni trebali premjestiti na sigurnije mjesto gdje ne bi bili u opasnosti”.

82. Sud primijećuje da se podnosioci predstavke „nijesu osjećali ugroženim situacijom” (vidjeti stav 57 u tekstu iznad). Iako je njihova percepcija ozbiljnosti situacije važna, Sud se ne slaže da mjere koje su preduzeli policijski službenici u cilju zaštite života i tjelesnog integriteta drugih treba da budu zasnovane na zahtjevu pretpostavljene žrtve.

83. Međutim, Sud ne nalazi nikakvu naznaku da bi narušavanje discipline od strane poslanika u sali ugrozilo živote i tjelesni integritet podnosilaca predstavki. Nije mu predstavljen nijedan dokaz da je nered u sali bio nasilan i da je bilo ko, u sali ili negdje drugo, pretrpio povredu usljed tog nereda. Jedini relevantni element na kojem je Ustavni sud zasnovao svoj zaključak da podnosioci predstavke nijesu bili sigurni bio je da su „u salu bačeni predmeti - neki u pravcu galerije”. Međutim, Sud primijećuje da nije dato dodatno objašnjenje o vrsti i broju bačenih predmeta i da li je neki od njih došao do galerije, koja se, kao što je gore navedeno, nalazi iznad sale. Sud primijećuje da OKPS u svom dopisu nije spomenuo predmete koji su bačeni u salu (vidjeti st. 9 i 10 u tekstu iznad). Sud se dalje poziva na svoj gore navedeni zaključak (vidjeti stav 43 u tekstu iznad) da su podnosioci predstavke bili lišeni mogućnosti da na usmenoj raspravi ospore činjenice na kojima je Ustavni sud zasnovao svoju odluku o bezbjednosnim rizicima po podnosioc predstavke (vidjeti *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, stav 161, ESLJP 2016; *Karácsony i ostali*, citirano ranije u tekstu, stav 133; i *Lombardi Vallauri protiv Italije*, br. 39128/05, stav 46, 20. oktobar 2009. godine).

84. Na kraju, Sud primijećuje da su stranke podnijele suprotstavljene izjave o tome da li su podnosioci predstavke mogli da prate događaje u sali nakon njihovog udaljavanja iz galerije. Sud podsjeća da je Ustavni sud u svojoj presudi utvrdio da su novinari „mogli da prate direktni prenos rasprave iz drugih prostorija [u pres centru, u sali uz galeriju]” i da je „plenarna rasprava Sobrańja od 24. decembra 2012. godine bila javna i u cjelini emitovana uživo na nacionalnoj televiziji i na internetskoj stranici Sobrańja (vidjeti stav 14 u tekstu iznad). Kada je rasprava završena, video materijal je postavljen na tu internetsku stranicu.” Iako Sud nema osnova da dovodi u pitanje ove činjenične zaključke, oni sami po sebi adekvatno ne pokazuju, po mišljenju Suda, da li su podnosioci predstavke stvarno bili mogućnosti da posmatraju očekivano udaljavanje opozicionih poslanika od strane službe obezbjeđenja

Sobranja, što je, kao što je gore pomenuto (vidjeti stav 75 u tekstu iznad), bila stvar od legitimnog javnog interesa. Štaviše, udaljavanje podnosioca predstavke podrazumijevalo je trenutne negativne efekte koji su ih odmah spriječili da steknu neposredno znanje, iz prve ruke, zasnovano na svom ličnom iskustvu, o događajima koji su se dešavali u sali, i time o neograničenom kontekstu u kojem su vlasti reagovala na te događaje (vidjeti obratno, *ibid*, citirano ranije u tekstu, stav 101). To su bili važni elementi u vršenju novinarskih dužnosti podnosioca predstavki, kojih javnost nije trebala da bude lišena u okolnostima ovog predmeta.

85. U tom kontekstu, Sud smatra da Vlada nije uvjerljivo utvrdila da je udaljenje podnosioca predstavke iz galerije bilo neophodno u demokratskom društvu i da je ispunilo zahtjev „hitne društvene potrebe”. Iako su razlozi koje je naveo Ustavni sud bili relevantni, oni se ne mogu smatrati, u datim okolnostima, dovoljnim da opravdaju udaljavanje podnosioca predstavke iz galerije.

86. Stoga je došlo do povrede člana 10 Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

87. Član 41 Konvencije predviđa:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do kršenja Konvencije ili njenih Protokola, i ako unutrašnje pravo dotične Visoke strane ugovornice dopušta samo djelimičnu naknadu, Sud će, ako je potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.”

A. Odšteta

88. Podnosioci predstavke su tražili po 5.000 EUR na ime nematerijalne štete.

89. Vlada je osporila taj tužbeni zahtjev kao nepotkrijepljen i pretjeran. Oni su također tvrdili da ne postoji uzročno-posljedična veza između tražene naknade materijalne štete i navodnih povreda.

90. Sud smatra da su podnosioci predstavke morali da pretrpe nematerijalnu štetu, koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem kršenja Konvencije. Presuđujući na pravičnoj osnovi, dosuđuje svakom podnosiocu predstavke iznos od 5.000 EUR na ime nematerijalne štete, plus svaki porez koji bi mogao biti zaračunat.

B. Troškovi i izdaci

91. Podnosioci predstavke su također tražili 3.500 EUR za advokatski honorar, ne navodeći da li se taj iznos odnosi na njihovo zastupanje u domaćem postupku ili pred Sudom. Nije podnesena nikakva prateća dokumentacija u vezi sa ovim zahtjevom.

92. Vlada je osporila taj tužbeni zahtjev kao nepotkrijepljen i pretjeran.

93. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u onoj mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i razumno opravdani (vidjeti *Editions Plon protiv Francuske*, 58148/00, stav 64, ESLJP 2004IV). Sud primijećuje da su podnosioci predstavke propustili da obrazlože da li su troškovi zastupanja nastali u domaćem postupku ili u postupku pred Sudom. Osim toga, oni nijesu dostavili prateću dokumentaciju u vezi sa svojim zahtjevom po ovom osnovu. U takvim okolnostima, Sud ne dodjeljuje naknadu.

C. Zatezna kamata

94. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate zasniva na graničnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke na koju treba dodati tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO,

1. *proglašava* predstavku prihvatljivom;
2. *odlučuje* da pridruži meritumu prigovor Vlade da podnosioci predstavke nijesu stavljeni u značajno nepovoljni položaj zbog neodržavanja usmene rasprave u postupku pred Ustavnim sudom i odbacuje isti;
3. *smatra* da je došlo do povrede člana 6 Konvencije zbog propusta Ustavnog suda da održi usmeno ročište;
4. *smatra* da je došlo do povrede člana 10 Konvencije zbog udaljenja podnosioca predstavke iz skupštinske galerije od strane skupštinske službe obezbjeđenja;
5. *smatra*
 - (a) da tužena država treba da plati podnosiocima predstavke, u roku od tri mjeseca od dana na koji presuda postane pravosnažna, u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije, po 5.000 EUR (pet hiljada eura) na ime nematerijalne štete, koji treba da se konvertuju u domaću valutu tužene države po stopi primjenjivoj na dan poravnanja, plus sve poreze koji mogu biti zaračunati na taj iznos;
 - (b) da se od isteka gore navedenih tri mjeseca do poravnanja, na gore navedeni iznos plaća jednostavna kamata po stopi koja je jednaka graničnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja plus tri procentna poena;
6. *odbacuje* ostatak tužbenog zahtjeva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanom obliku 9. februara 2017. godine, u skladu sa pravilom 77 st. 2 i 3 Poslovnika Suda.

Abel Campos
sekretar

Ledi Bianku
predsjednik